Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889
ISSN-L 2734 -6889

Ion Rusu Abrudeanu despre neutralitatea României și intrarea ei în război (1914-1916)

Prof. dr. colonel (r.) Vasile Șt. TUTULA

Declanșarea războiului european, în ziua de 15/28 iulie 1914, a găsit în România următoarea situație politică: la guvern, partidul liberal, puternic și unit, preocupat de lucrările Constituantei în vederea înfăptuirii reformei agrare cu principiul exproprierii, care să înlesnească trecerea pământului marii proprietăţii în mâinile ţăranilor, precum şi a realizării reformei electorale cu sufragiul universal.[1] În opoziție se afla partidul conservator divizat în două: o grupare având ca șef pe Alexandru Marghiloman și alta – a conservatorilor democrați – pe Take Ionescu, cu idei patriotice și naționale.

La 15 iulie/28 iulie, Austro-Ungaria a declarat război Serbiei, folosind ca pretext asasinarea la Sarajevo (Bosnia), în ziua de 15/28 iunie 1914, a prinţului moştenitor Franz Ferdinand şi a soţiei sale, Sofia, de către un tânăr naţionalist, Gavrilo Princip.

În fața acestei situații excepțional de grave, regele Carol I, guvernul său și opoziția trebuiau să stabilească de comun acord, care să fie drumul sănătos și fără pericol, pe care avea să păşească statul român pentru asigurarea existenţei sale, ba chiar mai mult, pentru întărirea şi sporirea patrimoniului naţional de până atunci.

A fost convocat un Consiliu de Coroană, la care să ia parte toţi sfetnicii tronului. Acest sfat de istorică amintire a fost convocat fără întârziere de suveranul ţării pe ziua de 21 iulie st.v. /3 august st.n., la Castelul Peleș din Sinaia.[2] Au luat parte la el următoarele persoane: primul-ministru Ion I.C. Brătianu cu toţi membrii guvernului, foştii primi-miniştri Teodor Rosetti, Petre Carp şi Titu Maiorescu, apoi Alexandru Marghiloman, Ion N. Lahovari și Ion C. Grădișteanu, din partea partidului conservator, și Take Ionescu, C. Disescu și C. Cantacuzino-Pașcanu, din partea conservatorilor democrați, și M. Ferekide, preşedintele Camerei.

Nicolae Filipescu, un mare român şi inimos bărbat de stat, a lipsit din ţară, fiind la Baden-Baden, n-a putut asista la acest memorabil consiliu, deşi, în urma cererii Take Ionescu[3], fusese avizat telegrafic de către fiul său Gr.N. Filipescu, ca să accelereze sosirea sa în ţară în vederea evenimentelor şi a hotărârilor extrem de importante ce trebuia să se ia.

În Consiliul de Coroană, regele Carol, ale cărui sentimente filo-germane - explicabile până la un punct - nu erau un secret pentru nimeni, plănuia să dea „o mare lovitură” *în favoarea* Triplei-Alianţe: anume intrarea imediată în război a României alături de Germania şi Austro-Ungaria. *„Bătrânul rege Carol I, care trecea drept unul dintre cei mai înţelepţi suverani ai Europei, socotea că numai pe calea aceasta va putea asigura României un viitor mai strălucit şi în consecinţă, el credea că va izbuti, foarte lesne, în planurile sale, contând mai ales pe prestigiul său mereu ascendent, ca şi pe servilismul de care îi ştia capabili pe mai toţi bărbaţii noştri politici.”*[4]

---

1 Cf. Ion Rusu Abrudeanu, *Pacostea rusească*, Edit. Vicovia, Bacău, 2015, p. 42-43.
2 *Ibidem.*
3 *Ibidem*, p. 43.
4 *Ibidem.*

Lucrurile nu s-au petrecut tocmai aşa precum şi le închipuia regele Carol, în socotelile sale *„nu intrase unul din motivele cele mai principale şi mai hotărâtoare şi anume imposibilitatea morală de a duce pe soldatul român la război alături de honvedul maghiar, lucru care, dacă în capul şi al regelui Carol I şi al lui Ion Brătianu-tatăl părea insignifiant, la 1883, când au legat România de Tripla-Alianţă, la august 1914, însă el era de o forţă morală şi politică aşa de covârşitoare, încât nu se putea trece peste el. Prea era nefirească această alianţă a României şi prea în contradicţie* cu *aspiraţiile şi cu sentimentul naţional al întregii suflări româneşti, pentru ca punctul de vedere al regelui Carol I să fi putut triumfa! Aşa şi* numai aşa se *explică de ce* în *Consiliul* de *Coroană, contrar aşteptărilor sale, mult respectatul rege Carol I s-a văzut, cu uimire, pus într-o minoritate zdrobitoare."*[5]

Într-adevăr, iată ce s-a petrecut în Consiliul de la Sinaia: Mai întâi, suveranul a făcut un expozeu al situaţiei internaţionale şi apoi trecând la situaţia României, a declarat că ţara noastră se găseşte în faţa a trei drumuri: *„**primul**, al neutralităţii; **al doilea**, să intrăm în război alături de Rusia şi aliaţii ei şi, **al treilea**, să respectăm tratatul nostru de alianţă cu Puterile Centrale, deci să intrăm în acţiune alături de Germania si Austro-Ungaria"*.[6]

Regele Carol I a alunecat uşor peste prima şi a doua ipoteză.Când a ajuns însă la a treia ipoteză, *„Suveranul a scos din casa sa de fier un document secret, dar îngrijit ca o comoară neprețuită: era textul tratatului de alianţă cu Puterile Centrale, document iscălit de primii-miniştri Ion C. Brătianu, Lascăr Catargiu, Dimitrie A. Sturdza, Titu Maiorescu şi de un singur ministru de externe: Alexandru N. Lahovari"*.[7] În baza acestui document misterios, care n-a gustat niciodată din atmosfera şi praful arhivei Ministerului de Externe, fiind păstrat ca nişte sfinte moaşte ale neamului în casa de fier a celui mai cuminte dintre suverani, cerea regele nostru sfetnicilor săi ca *„România să-şi mobilizeze armata şi să intre imediat în război alături de Germania şi Austro-Ungaria. În afară de „**casus foederis**", acesta este şi interesul superior al României, care va fi astfel acoperită de glorie si de folos - aşa a încheiat regele Carol I expozeul său, scris în limba franceză."*[8] Viitorul a confirmat: o încheiere nefericită!

Primul-ministru Ion I.C. Brătianu a opinat că deocamdată este mai preferabilă **o politică de expectativă armată**, pentru ca, între timp, România să-şi poată pregăti armata şi opinia publică.

Alexandru Marghiloman s-a declarat printre cei dintâi partizani al expectativei armate. Take Ionescu, şeful conservatorilor democraţi, a vorbit scurt şi concis, pronunţându-se pentru neutralitatea armată.

Cu **privire la atitudinea lui Alexandru Marghiloman din timpul neutralităţii s-a petrecut în primul Parlament al României Mari (decembrie 1919) un incident, care merită să** fie **relevat şi înfierat. Dr. A. Vaida-Voevod, primul ardelean devenit prim**-ministr**u al României Mari, a crezut de cuviinţă să dea *„un certificat de mare patriot lui Marghiloman"*, punându-l în rândul adevăraţilor patrioţi cu Ion I.C. Brătianu şi Take Ionescu, autorii de drept ai politicii naţionale, care ne-a condus la rezultatul măreţ al României Mari de azi. Dr. Vaida-Voevod a comis o mare greşeală politică, dublată de o şi mai mare nedreptate, care, în clipa în care s-a produs, m-a făcut să cred că sunt oameni care admit că de îndată ce România a ajuns mare, pe banca ministerială nu trebuie să mai troneze modestia, dreapta judecată şi sentimentul realităţii.**

Dar, pentru lămurirea lucrurilor, iată care a fost, în linii generale, politica lui Alexandru Marghiloman cu începere de la 3 august **1914 până la 14 august 1916: În Consiliul de Coroană, care s-a ţinut la Sinaia la 3 au**gust **1914, Al. Marghiloman a fost pentru expectativa armată.**

Ion N. Lahovari s-a declarat de asemenea pentru politica de neutralitate armată, adăugând totodată că este şi va fi adversarul ideii de intrare în acţiune alături de Puterile Centrale. Acest fapt, chiar dacă am primi Basarabia, ar indispune pe vecie imperiul Rusiei contra noastră şi în acest caz Basarabia

---

5 *Ibidem.*

6 În 1900, tratatul a fost întărit printr-o C**onvenţie militară, în Consiliul de Coroană. Regele Carol n-a exhibat însă decât tratatul de alianţă.**

7 **Alexandru Lahovari, care era un cunoscut drept un francofil, nu i s-a încuviinţat de către regele Carol portofoliul Ministerului de Externe în cabinetul Lascăr Catargiu, decât cu condiţia să semneze şi el tratatul de alianţă cu Puterile Centrale, ca semn că astfel aderă la conţinutul şi stipulaţiile lui.**

8 Apud Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 44.

ar fi pentru noi „cămaşa lui Nessus”, căci colosul de la Nord ne-ar înghiţi peste câteva zeci de ani, cu Basarabia cu tot.[9]

Ion C. Grădişteanu s-a pronunţat şi el pentru neutralitatea armată, ridicându-se împotriva unei eventuale intrări în război alături de Austro-Ungaria, întrerupt de regele Carol cu cuvintele: *„Nu alături de Austro-Ungaria, ci cu Tripla alianţă!”,* fostul ministru de lucrări publice a ripostat: *„Da, Majestate, însă pentru mine Tripla alianţă este Austro-Ungaria şi triumful ei ar însemna triumful maghiarismului la Nord şi al bulgarismului la Sud.”*[10]

Singurul glas extrem, care s-a auzit în acest epocal consiliu, a fost acela al lui Petre P. Carp, care a cerut intrarea imediată a României în război cot la cot cu Germania şi Austro-Ungaria. Fostul prim-ministru a apostrofat pe partizanii neutralităţii cu cuvintele: *„Gândiţi-vă în ce situaţie puneţi pe rege, dacă îl părăsiţi şi vă necinstiţi iscălitura, cum văd că voiţi să faceţi!”*[11]

Pe la orele 7 seara, aproape de terminarea consiliului şi după ce se văzuse clar că toţi sfetnicii Coroanei sunt partizanii neutralităţii, afară de P. P. Carp, preşedintele Consiliului de Miniştri Ion I.C. Brătianu a prezentat celor prezenţi, cu oarecare *mise-en-scène,* o telegramă, prin care se comunica guvernului faptul extrem de important şi de îmbucurător cum că **Italia**[12]**, cu tot tratatul de alianţă ce o lega de Germania şi Austro-Ungaria, a hotărât să rămână neutră, susţinând că nu i se poate invoca clauza unui *„casus foederis”*.**

Conţinutul acestei telegrame a produs o enormă impresie asupra regelui Carol I, dar mai ales asupra lui P.P. Carp, căruia aproape nu-i venea să creadă miraculoasa ştire. Practic Ion I.C. Brătianu preluase frânele.

În asemenea condiţii era imposibil ca ideea neutralităţii să nu triumfe. Ea a învins cu tot patetismul de *„junker prusian”* al lui Petre P. Carp şi ar fi învins cu certitudine matematică, chiar şi fără exhibarea telegramei, care anunţa neutralitatea Italiei, deoarece toate împrejurările convergeau în punctul luminos că, în acel moment, numai o politică de neutralitate putea să folosească intereselor României.

În urma acestui Consiliu de Coroană, poziţiile luate de partidele politice erau astfel: Guvernul Brătianu şi cu Alexandru Marghiloman personal se pronunţaseră pentru *expectativa armată,* iar conservatorii democraţi cu Take Ionescu în frunte, precum şi vechii conservatori Ion N. Lahovari şi Ion C. Grădişteanu pentru *neutralitatea armată,* adică pentru excluderea definitivă[13] a oricărei posibilităţi pentru România de a merge alături de Austro-Ungaria şi Germania, oricare ar fi fost succesele lor militare.

Niciunul dintre naţionaliştii cei mai înfocaţi nu ar fi putut însă atunci să vorbească de război contra Austro-Ungariei; maximul, pe care, în acea vreme, îl puteau ei spera, era neutralitatea. De altfel este foarte probabil, că alături de regele Carol pe tron, ar fi fost imposibil ca România să se angajeze într-un război naţional. Ion I.C. Brătianu afirmă[14] însă că cu ştirea şi aprobarea regelui a încheiat, în septembrie 1914, Convenţia cu Rusia pentru neutralitatea noastră, ceea ce ar pleda în favoarea presupunerii că în cele din urmă regele Carol I şi-ar fi călcat pe inimă, mergând alături cu voinţa poporului! Acest lucru se pare că i-ar fi afectat sănătatea, îmbolnăvindu-se de inimă.

La Marele Stat Major al Armatei române domnea o atmosferă, motivată de „teroarea teutonă” (aluzie la atitudinea lui Carol I s.n.), care nu încadra deloc cu direcţia în care aveau să se îndrepte într-o zi aspiraţiile naţionale ale neamului. Iată o dovadă:

În mai 1915, a apărut de sub tipar volumul „***Habsburgii, Ungurii şi Românii***”, lucrare scrisă de Ion Rusu Abrudeanu şi refugiatul transilvănean Vasile Stoica, fost redactor la „***Românul***” din Arad, ca un răspuns la primejdioasa şi insolenta propagandă germanofilă din ţară. *„Ca autori, urmăream totodată ideea salutară, credeam noi, să răspândim scrierea noastră în armată, unde să servească ca un fel de*

---

9 *Ibidem*, p. 45.
10 *Ibidem*, p. 45-46.
11 *Ibidem*, p. 46.
12 *Ibidem*. Trecerea Italiei de partea Antantei a întărit poziţia lui Ion I.C. Brătianu.
13 *Ibidem.*
14 Cf. discursului rostit de Ion I.C. Brătianu în Cameră, la 16 decembrie 1919 cu ocazia discuţiei declaraţiei ministeriale a lui dr. Vaida-Voevod.

merinde sufletească pentru ceasul când va suna goarna și bravii oșteni ai României vor trece culmile Carpaților în Ardealul doritor de eliberare."[15]

Lucrării i s-a dat o formă viguroasă și mai energică, care să semene cu tăișul sabiei, căci așa înțelegeau autorii măreția momentului care avea să vină. Nu puteau face însă această operă de sănătoasă propagandă în oștire, fără învoirea prealabilă a Ministerului de Război. *„N-am întârziat deci să mă adresez acestei autorități superioare cu o petiție în regulă, la care atașasem și un volum de probă. După 8 zile, maiorul Slăniceanu de la Secretariatul General îmi dă ordin verbal să tipăresc 3.000 de exemplare pentru trebuințele armatei, fapt care îmi dovedea că punerea cărții* ***„Habsburgii, Ungurii și România****" în mâinile soldaților era în principiu hotărâtă, deși se mai încerca ca formă și un referat al Marelui Stat Major*".[16]

Nu puțină mi-a fost însă mirarea, când peste câteva zile Marele Stat Major răspunde ministerului de război, prin condeiul șefului de secție, generalul Strătilescu, cum că sus menționata lucrare nu poate fi introdusă în armată, deoarece *„este o operă care trebuie clasată printre lucrările tendențioase,* ***mai ales în timpurile de față".***

Amărât și adânc revoltat de această mentalitate demnă de un honved unguresc, iar nu de un general român – spune Ion Rusu Abrudeanu – *„m-am adresat printr-o scrisoare d-lui general Averescu, recunoscut, ca cel mai cu autoritate ofițer general din armată, rugându-l să-mi citească cartea și apoi, dacă va crede util, să-mi comunice și mie părerea ce și-a făcut despre ea.*"[17]

Peste câteva zile, Ion Rusu Abrudeanu a avut deosebita plăcere și onoare să primească din partea generalului Averescu următoarea scrisoare, din care redăm o parte ca un document elocvent al timpului. Este o scrisoare cu un răspuns demn și onorabil.

Generalul Alexandru Averescu îi răspunde lui Ion Rusu Abrudeanu

„Domnule Abrudeanu!

Turnu-Severin, 8 august 1916

De abia acum ocupațiunile mi-au îngăduit să termin cartea ce ai avut amabilitatea a-mi trimite.

Am citit-o cu atențiunea cuvenită și pot să afirm că am citit-o cu mare profit. Cunoșteam chestia transilvăneană mai cu osebire din lucrarea lui E. Brote. Deși scriere de netăgăduită valoare, totuși materialul cuprins în ea lasă multe goluri în spiritul cititorului. Dacă nu toate aceste goluri, dar cu siguranță o foarte bună parte din ele au fost împlinite de volumul «Habsburgii, Ungurii și Românii».

De nu ar fi decât numai pentru acest cuvânt și încă socot că autorii ei pot să se fălească nu numai cu intențiunea ce au avut, când s-au gândit a-și da lucrarea la lumină, dar și cu rezultatul muncii lor.

Îmi ceri părerea asupra cărții. Iată-o cu rezerva că cu însumi nu-mi recunosc competența de critic.

Prin conținutul ei, scrierea D-v. mi-a lăsat impresiunea că ea a fost destinată mai cu osebire Ardelenilor, cari cunosc faptele nu numai în trăsături generale, dar și în mici amănunte, căci D-v. mai degrabă tălmăciți faptele decât a le expune - și tălmăcirea nu poate fi înțeleasă și mai cu seamă simțită decât de acei care cunosc faptele până la identificare cu ele.

În ceea ce privește forma, desigur că autorii nu au ales pe cea mai obiectivă și nici nu s-au gândit a se înfrâna prin fraze alese și îndulcite; ei au așternut pe hârtie cugetările, așa cum au curs din mintea lor, trecând prin distilatorul așezat în cutele sufletului lor amărât.

Este acesta un păcat al scrierii lor?

Părerea mea este că nu. Din potrivă, socot că valoarea lucrării acesteia stă mai cu seamă în forma ei. Dacă se ține cont că autorii sunt ardeleni, apoi fiecare tânguire, fiecare încriminare, fiecare - dacă se vrea - exagerare din scrierea lor, trebuie considerată ca o picătură vie din durerea îngrămădită în adâncul sufletului lor, prin moștenire de pe vremuri, din generație în generație, cu adăugirea, celor trăite de ei înșiși.

Sunt interesante lucrurile ce le vede cititorul prin prisma pusă de autori înaintea ochilor lui; în cazul acesta însă, de un interes nemărginit îmi pare și prisma ea însăși.

În această privință, îmi amintesc următoarea întâmplare:

---

15 *Ibidem*, p. 47. Această lucrare a creat mari discuții în epocă, în sens pozitiv în slujba neamului românesc.

16 Apud Ion Rusu Abrudeanu, *Pacostea rusească*, Edit. Vicovia, Bacău, p. 47-48.

17 *Ibidem*, p. 48.

Acum aproape 30 de ani, întorcându-mă din Italia[18] *cu un camarad al meu, m-am nimerit în tren, în același compartiment, cu un domn din Bucovina.*

Intrând în vorbă cu el, modul lui de a gândi în prima parte a convorbirii noastre m-a surprins foarte mult, căci avea aerul să spună că totul era în lume cât se poate de bine. (...)

Camaradul meu, de loc din Focșani, nu l-a înțeles. Eu, originar din Basarabia, nu numai că l-am înțeles, dar că am simțit și intensitatea amărăciunii, de care erau îmbibate acele simple cuvinte.

Cu cele mai vii mulțumiri pentru atențiune, te rog a primi ex-presiunea considerației mele distinse.

General Averescu"

După începerea războiului european și a bătăliei de la Marna, care dăduse din nou naționaliștilor români putința să respire, a devenit evident că nimeni nu ar fi putut să târască România în război alături de Austro-Ungaria și Germania. Deși în acea epocă s-a făcut o tentativă, fără știrea guvernului Brătianu, „de a se crea un incident între Rusia și România", tentativă, pe care istoria o va lămuri într-o zi, faptul a rămas necunoscut. În aceste împrejurări, Guvernul Brătianu s-a simțit îndemnat să trateze, în septembrie 1914, cu guvernul rus și a reușit să ajungă la o învoială. Prin această învoială, iscălită la 20 septembrie 1914, de primul ministru Ion I.C. Brătianu, România se obliga să păstreze o neutralitate binevoitoare, iar Rusia, în numele ei și a Aliaților săi, recunoștea României dreptul să ocupe ținuturile din Austro-Ungaria locuite în majoritate de români, iar în privința Bucovinei o comisie mixtă avea să hotărască granița dintre români și ruteni. Din nou rușii puneau tot felul de condiții României, fapt ce nu-i convenea lui Ion I.C. Brătianu.

După lupta de la Marna, dar mai ales după căderea Lembergului și vertiginoasa înaintare a rușilor în Carpați, în țară se semnalează o mare mișcare și N. Filipescu a cerut intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei. De data aceasta naționaliștii, care nu se mai temeau ca România să meargă alături de Puterile Centrale, nu se mai mulțumeau cu neutralitatea, ci cereau ceea ce fusese de la început gândul lor intim: *„intrarea în război contra lor."*[19]

Regele Carol însă trăia. El se opunea din răsputeri acestei idei. Guvernul Brătianu nu îndrăznea nimic contra voinței suveranului, iar pe de altă parte Italia nu era pregătită pentru război. Faptul că Italia s-a dezis de *„casus foederis"* a fost și în favoarea României.

Desigur, însă că dacă românii ar fi trecut Carpații, italienii ar fi făcut și ei tot așa cu Alpii, deși erau nepregătiți militărește.

Situația era de fapt așa de încordată, încât la Sinaia, pe la mijlocul lunii septembrie, contele Czernin, vizitând în aceeași zi pe Take Ionescu și *N.* Filipescu, le-a declarat fiecăruia: *„că el, dacă ar fi român, ar ataca Austro - Ungaria, dar ar mai aștepta 2 sau 3 săptămâni, căci în acest răstimp situația se va schimba - și apoi într-un război dintre România și Austro-Ungaria, învingătorul va suprima pe învins."*

Pe de altă parte, Alexandru Marghiloman, deși fără s-o spună lămurit, trecuse deja la politica lui germanofilă, convins fiind că regele Carol nu va permite niciodată o altă politică și că regele este izvorul puterii.

Odată acest moment trecut și mai ales după moartea bătrânului rege Carol[20] și urcarea pe tron a regelui Ferdinand I, politica României a rămas aceea a unei neutralități, care dădea satisfacție când unuia, când celuilalt din trupurile beligerante.

În răstimp guvernul Angliei a acordat guvernului Brătianu un prim împrumut, cu condiția ca mijloacele, adică armamentul, pe care și-l va procura cu acești bani, să nu fie niciodată întrebuințat contra Angliei și Aliaților ei.

În decembrie 1914, când austriecii au întreprins marea lor invazie în Serbia, Aliații au cerut Greciei să vină în ajutorul Serbiei. Venizelos s-a declarat gata, cu condiția ca România să se oblige și ea să-i sară într-ajutor în cazul când bulgarii ar ataca pe greci.

---

18 Generalul Alexandru Averescu a făcut, cu un strălucit succes, urmându Școala Superioară de Stat Major din Torino.

19 Aprecierea aparține lui Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 51.

20 Carol I a decedat la 27 septembrie 1914 la Castelul Peleș din Sinaia. O parte dintre istorici susțin că ar fi murit de "inimă rea", alții de bătrânețe.

Vestea bună ce a venit a fost că Serbia a reuşit singură să câştige ofensiva declanşată de Austro-Ungaria prin strălucita victorie de la Rudnik şi să alunge de pe teritoriul lor armata austriacă, condusă de generalii Potiorek şi Liborius Frank.

În primele săptămâni ale anului 1915, atât Italia cât şi România, dar fiecare în parte, au tratat cu Puterile Înţelegerii condiţiile intrării lor în război, Italia a tratat înainte şi, cum se ştie, a şi intrat în acţiune în luna mai acelaşi an.

Tratativele României au durat mai multă vreme. Ele au întâmpinat dificultăţi serioase din pricina a două pretenţii ale ei: pretenţia asupra întregimii Bucovinei, pe care ruşii o găseau nejustificată faţă de învoiala din septembrie 1914, de care am menţionat mai sus, şi pretenţia asupra sud-vestului Banatului, adică a părţii dunărene a comitatului Torontal, susţinută insistent de Ion I.C. Brătianu.

Aceste discuţii au întârziat mult înţelegerea dintre România şi Aliaţi, iar când s-au acordat României pretenţiile ei, a venit pe la începutul lui mai 1915 fulgerătoarea rupere de către generalul Mackensen a frontului rus la Gorlice şi înaintarea trupelor germano-austriece în Galiţia.[21] Retragerea armatei ruse a luat aşa proporţii, încât în ceasul din urmă guvernul român a renunţat la iscălirea tratatelor, care erau deja redactate, şi Puterile Înţelegerii (Antanta) au primit ca România să-şi amâne data intrării ei în război. Mai mult chiar, ele îi facilitau înarmarea şi îi menţineau finanţele.

Aşa s-au derulat evenimentele până când germanii au hotărât, pe la sfârşitul lunii septembrie 1915, să atace Serbia ca să-şi deschidă drumul spre Constantinopol. Această decizie va complica poziţia României.

La Bucureşti se ştia că Bulgaria era definitiv în braţele Puterilor Centrale.[22] Încercările de a atrage Bulgaria de partea Quadruplei înţelegeri, prin misiunea prinţului Trubetzkoi la Niş, nu fuseseră duse cu destulă energie. Nu se ştie chiar dacă ar fi reuşit; este sigur însă că la vreme nu s-a insistat.

Cu acea ocazie, Take Ionescu a stăruit mult pe lângă primul-ministru Brătianu să facă Bulgariei, pentru a o atrage de partea aliaţilor, concesii serioase în Dobrogea Nouă (Cadrilater) şi, ca să rămână o urmă de această activitate a sa, care putea să pară curioasă. Şeful conservatorilor democraţi a scris lui Brătianu o scrisoare în acest sens. Se ştie că atunci bulgarii nu aveau nici artilerie, nici muniţii şi că turcii trăgeau, la Galipoli, ultimele cartuşe.

Naţionaliştii, în frunte cu Nicolae Filipescu şi Take Ionescu, au făcut, şi de astă dată tot posibilul ca să decidă guvernul Brătianu să mobilizeze şi eventual să intre în război. Spre acest scop, au avut loc dese conversaţii particulare cu primul-ministru, audienţe la rege, iar în sfârşit un memoriu, iscălit de N. Filipescu şi Take Ionescu, care a fost remis regelui.

Intrarea României în război a rămas deci în suspensie. Între timp s-au petrecut desele contrabande de vite care erau trimise peste graniţă în Austro-Ungaria, s-a încheiat contractul cu Puterile Centrale pentru furnizarea a 50.000 vagoane de cereale[23], care a supărat Antanta ca şi contractul cu Marea Britanie pentru 30.000 vagoane de grâu, care nu a convenit Puterilor Centrale.

În primăvara anului 1916, relaţiile dintre România şi Puterile Centrale era foarte încordate. Este sigur că anul 1916 nu ar fi trecut fără ca Germania şi Austro-Ungaria să nu pună României un ultimatum, din care ar fi ieşit războiul. Deja la încheierea contractului britanic, limbajul baronului Busche şi al contelui Czernin, ţinut regelui şi guvernului, era cu totul provocator. Numai dând al doilea contract de cereale Germaniei, s-a liniştit pentru moment situaţia.[24]

Când în iunie s-a declanşat ofensiva rusă, aşa de strălucită a generalului Brusilov de pe frontul galiţian şi bucovinean, guvernul român a înţeles că este imposibil să mai amâne participarea României la război, fără a compromite interesele ei vitale.

Două documente de maximă importanţă pentru întregirea României

Guvernul român a trecut la întocmirea Convenţiei politice şi a Convenţiei militare. Pentru Convenţia politică, problema teritorială a rămas aşa cum fusese hotărâtă în 1915, adică aşa cum o ceruse guvernul român.

---

21 *Ibidem*, p. 52.
22 Convenţia de alianţă dintre Puterile Centrale şi Bulgaria s-a semnat la 24 august st.n. 1915.
23 Apud Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 53-54.
24 *Ibidem*, p. 54.

Redăm textul integral al acestor două documente, drept garanţii ale unei colaborări sigure şi responsabile.

a) Convenţia politică

„Între subsemnaţii:

***D. Stanislas Poklevski-Koziel**, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Majestăţii Sale împăratul tuturor Ruşilor pe lângă Majestatea Sa Regele României;*

***Contele de Saint-Aulaire**, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Republicii Franceze pe lângă Majestatea Sa Regele României;*

***Sir George Barklay**, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Majestăţii Sale Regelui Regatului unit al Marii Britanii şi Irlandei şi al pământurilor britanice de peste mări, împărat al Indiilor, pe lângă Majestatea Sa Regele României, şi*

***Baronul Fasciotti**, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Majestăţii Sale Regele Italiei, pe lângă Majestatea Sa Regele României, anume însărcinaţi de guvernele lor respective de o parte, şi*

***D. Ioan I.C. Brătianu**, preşedintele Consiliului de Miniştri al Regatului României, în numele guvernului român, de altă parte, s-a stabilit ceea ce urmează:*

***I.** Rusia, Franţa, Anglia şi Italia garantează integritatea teritorială a Regatului României, în toată întinderea, fruntariilor sale actuale.*

***II.** România se obligă să declare război şi să atace Austro-Ungaria în condiţiile stabilite prin Convenţia militară; România se obligă de asemeni să înceteze, de la declararea războiului, orice legături economice şi orice schimb comercial cu toţi duşmanii Aliaţilor.*

***III.** Rusia, Franţa, Anglia şi Italia recunosc României dreptul de a anexa teritoriile monarhiei austro-ungare prevăzute şi hotărnicite în art. 4.*

***IV.** Marginile teritoriilor, despre care e vorba în articolul trecut hotărâte după cum urmează.*

Linia de hotar va începe de la Prut, de la un punct al frontierei actuale dintre Rusia şi România aproape de Novosuliţa şi va urca râul până la graniţa Galiţiei, la întâlnirea Prutului cu Ceremuşul. De aici va urma frontiera dintre Galiţia şi Ungaria până la punctul Steag, cota 1655. Mai departe va urma linia de despărţire dintre apele Tisei şi Vizului (Vişeu s.n.) ca să ajungă la Tisa, la satul Trebuza, mai sus de locul unde se uneşte cu Vizo. De la acest punct ea va coborî malul Tisei până la 4 km mai jos de locul unde se întâlneşte cu Someşul, lăsând satul Vásáros-Napmeny României. Va continua apoi în direcţia Sud-Sudest până la un punct la 6 km la Est de oraşul Debreţin, de la punctul acesta va atinge Crişul la 3 km mai jos de locul de întâlnire a celor doi afluenţi ai săi (Crişul Alb şi Crişul Iute), se va uni apoi cu Tisa la înălţimea satului Algyő, la Nord de Seghedin, trecând la apus de satele Orosháza şi Bekesamson, la 3 km de la care va face o mică îndoitură. De la Algyő linia va coborî malul Tisei până la vărsarea sa în Dunăre şi în sfârşit va urma malul Dunării până la frontiera actuală a României.

România se obligă să nu ridice fortificaţii în faţa Belgradului pe o zonă ce va fi stabilită ulterior şi să nu ţie în această zonă decât forţele necesare serviciului de poliţie. Guvernul Regal Român se obligă să despăgubească pe Sârbii regiunii Banatului, care părăsindu-şi proprietăţile vor voi să emigreze într-un spaţiu după 2 ani de la încheierea păcii.

***V.** Rusia, Franţa, Anglia şi Italia de o parte şi România de altă parte se obligă să nu încheie pace separată sau pacea generală decât în unire şi în acelaşi timp.*

*Rusia, Franţa, Anglia şi Italia se obligă de asemeni ca în tratatul de pace, teritoriile monarhiei Austro-Ungariei, prevăzute în art. **4,** să fie anexate coroanei României.*

***VI.** România se va bucura de aceleaşi drepturi ca şi Aliaţii săi în tot ce priveşte preliminările, tratativele de pace, ca şi discutarea chestiunilor, care vor fi supuse hotărârii Conferinţei de Pace.*

***VII.** Puterile contractante se obligă să păstreze în secret prezenta convenţie până la încheierea unei păci generale.*

Făcut în cinci exemplare la Bucureşti, la 4/17 August 1916.”[25]

Această convenţie a fost semnată în ziua de 4/17 august 1916, orele 11 dimineaţa, în casele lui Ion Procopiu, fost deputat, din Parcul Ioanid.[26]

[25] Apud Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 56-60; Text preluat integral din volumul autorului, *Pacostea rusească* (2015).

b) Convenţia militară

În aceeaşi zi s-a semnat şi textul Convenţiei militare, care are următorul cuprins:

*„**Art. 1.** Ca urmare la tratatul de alianţă intervenit la 4/17 august 1916 între Franţa, Marea Britanie, Italia, Rusia şi România, România se obligă, mobilizând toate forţele sale de uscat şi de mare, să atace Austro-Ungaria cel mai târziu la 15/28 august 1916 (opt zile după ofensiva de la Salonic). Acţiunile ofensive ale armatei române vor începe chiar în ziua declarării războiului.*

***Art. 2.** De la semnarea prezentei convenţii şi în toată durata mobilizării şi concentrării armatei române, armata rusă se obligă să lucreze într-un mod cu totul energic pe tot frontul austriac, în scopul de a asigura operaţiunile române mai sus menţionate. Această acţiune va fi în special ofensivă şi viguroasă în Bucovina, unde trupele ruse vor trebui cel puţin să-şi păstreze poziţiile lor, ca şi efectivele lor actuale.*

Cu începere de la 12/25 august 1916 flota rusă va trebui să garanteze siguranţa portului Constanţa, să împiedice debarcarea de trupe inamice pe coastele române şi orice incursiuni pe Dunăre în susul gurilor acestui fluviu.

De partea sa, România va recunoaşte flotei ruse din Marea Neagră de a utiliza portul Constanţa şi de a lua măsurile necesare contra flotei vrăjmaşe submarine.

Vasele de război ruseşti, care se vor servi de Dunăre, atât pentru a apăra malurile, cât şi pentru a da concurs armatei şi flotei române, vor fi sub ordinele comandantului şef al armatelor române şi vor coopera pe acest fluviu cu escadra de monitoare româneşti. Amănuntele acestei cooperări vor fi stabilite în conformitate cu articolele prezentei convenţii.

***Art.3.** Rusia se obligă în momentul mobilizării armatei române, sa trimită în Dobrogea două divizii de infanterie şi una de cavalerie pentru a coopera cu armata română contra armatei bulgare.*

Aliaţii se obligă a face ca intrarea în război a României să fie precedată, cel puţin cu opt zile înainte, de o ofensivă afirmată a armatelor de Salonic, în scopul de a uşura mobilizarea şi concentrarea tuturor forţelor militare române. Această ofensivă va începe la 7/20 august 1916.

Dacă, în cursul operaţiunilor militare, Puterile Aliate, în urma înţelegerii dintre Statele majore respective, ar decide mărirea aporturilor lor militare, cooperând cu armata română, această mărire de forţe nu va modifica întru nimic stipulaţiile convenţiilor încheiate.

***Art. 4.** Franţa, Marea Britanie, Italia şi Rusia se obligă a procura României muniţii şi material de război, care vor fi transportate de vase româneşti sau aliate şi tranzitate prin Rusia.*

Aceste predări şi transporturi vor trebui astfel executate pentru a le asigura sosirea în România, într-un mod cât se va putea continuu de minimum trei sute de tone pe zi, calculat la o lună de transport.

În cazul când aliaţii ar avea la dispoziţia lor, noi căi accesibile, uşurând tranzitul muniţiilor, România va putea beneficia.

***Art. 5.** Aliaţii se obligă deopotrivă a procura României, în limitele posibilului, caii, cauciucurile, medicamentele, articolele de subzistenţă şi de echipament, pe care le va cere în cantităţile şi categoriile care se vor fixa de comun acord.*

***Art. 6.** Aliaţii vor pune la dispoziţia României personalul tehnic necesar pentru fabricarea în ţară a muniţiilor şi materialului de război.*

***Art. 7.** Îndată după încheierea prezentei consenţiuni, Statele majore ale armatelor ruso-române, ca şi Statul Major al armatelor de la Salonic se vor pune de acord pentru a stabili modalităţile cooperărilor.*

Acordul în timpul operaţiilor militare a armatelor româno-ruse sau orice schimbare, lămurire sau adaos în vederea unei legături permanente, se va stabili la Cartierul General respectiv, astfel cum se va spune mai jos.

***Art. 8.** Cooperarea armatelor aliate nu implică subordonarea uneia din părţile contractante celeilalte, ea nu implică decât libera acceptare a dispoziţiilor sau modificărilor datorate situaţiei generale, necesităţilor cerute de ţelul urmărit şi de camaraderia de arme.*

***Art.9** În principiu, trupele regale române şi trupele imperiale ruse vor conserva comandamentul lor propriu, zona lor distinctă de operaţiuni şi o completă independenţă în conducerea operaţiunilor. Linia de demarcare între cele două armate va trece de la Dorna Vatra pe la Bistriţa şi văile râurilor Sajó şi Someş la*

---

[26] S.a ales pentru semnarea acestui important document, casa particulară a regretatului I. Procopiu, numai spre a deruta pe spionii germani şi afiliaţii lor pământeni, care umpluseră Bucureştiul; *Ibidem*, p. 54-56.

Debreţin. Ţinta principală a acţiunii române, într-atât cât situaţia militară la sudul Dunării o va permite, va fi prin Transilvania în direcţia Budapesta.

Trupele ruse prevăzute la art. 3, destinate a opera cu armata română, vor fi sub Comandamentul Superior al armatei române.

În cazul când contingentul rus, operând la sudul Dunării, ar fi considerabil mărit astfel ca să fie de forţă egală sau superioară trupelor române, cu care va coopera acest contingent, va putea forma, la ieşirea din teritoriul român, o armată independentă, care va fi pusă sub ordinele Comandamentului Suprem rus. În acest caz această armată operând în afara de teritoriului român, va trebui să aibă o zonă de operaţii distinctă şi va fi condusă după directivele Comandamentului Suprem rus, conformându-se cu totul planurilor celor două cartiere generale pe bazele stabilite mai sus.

Dacă în vederea ţintei urmărite, ar trebui să aibă loc operaţiuni cu forţe combinate ruso-române, comandamentul acestor forţe va fi indicat de zona respectivă de operaţiuni. Toate ordinele si instrucţiile relative la conducerea acestor operaţiuni vor fi redactate în româneşte şi ruseşte.

***Art. 10.** În principiu, în teritoriul naţional, ca şi în cel ocupat de armata uneia din părţile contractante, armatele celeilalte părţi contractante nu vor putea să intre, decât dacă interesul general şi ţinta comună ar reclama şi cu consimţământul înscris şi prealabil pentru fiecare caz particular.*

***Art. 11.** Ori de câte ori în cursul operaţiilor, armatele aliate vor avea nevoie a întrebuinţa una sau mai multe căi ferate de pe teritoriul unui stat aliat, pentru transportul de trupe, provizii şi furnituri militare, întrebuinţarea va fi stabilită pentru fiecare caz în particular de delegaţia marilor cartiere generale aliate.*

Administraţia, organizarea transporturilor şi aprovizionarea cu resurse locale, va incumba în toate cazurile autorităţilor teritoriale.

***Art. 12.** Prizonierii, prada de război şi trofeele luate de una din armate îi vor aparţine.*

Prada de război, luată în lupte în comun şi pe acelaşi câmp de bătaie, va fi împărţită proporţional cu efectivele care au luat parte. Totuşi pentru a uşura aprovizionarea armatei române, comandamentul imperial rus va ceda acesteia materialul de război şi muniţiile, cuprinse în această pradă mixtă, de care ea ar avea o urgentă nevoie.

***Art. 13.** Pentru a coordona acţiunile armatelor române, ruse şi aliate şi pentru a ajunge mai sigur ţintele militare, un reprezentant al armatei române, ajutat de va fi nevoie de un anumit număr de ofiţeri adjutanţi, trebuie ca să găsească la cartierele generale ruse şi aliate în momentul începerii operaţiilor militare române. Tot asemenea reprezentanţii armatelor ruse şi aliate şi adjutanţii lor trebuie să se găsească la Cartierul General al Armatei române.*

Cartierele generale ale armatelor cooperante trebuie să se informeze mutual şi în timp util asupra conjuncturilor militare, repartiţiei forţelor şi mersului operaţiilor.

***Art. 14.** Dacă în cursul operaţiilor survin situaţii cerând luarea de măsuri noi şi ridicând chestiuni neprevăzute în prezenta convenţiune, toate aceste chestiuni vor fi tratate fiecare cartier general cu delegatul armatei aliate, dar nu vor deveni definitive, decât după un acord al comandanţilor şefi.*

***Art. 15.** Pentru a se putea lua la timp măsurile preparatorii la începerea operaţiilor, părţile contractante vor trebui să se înţeleagă asupra planului acţiunii militare, înaintea zilei începerii ostilităţilor de către armata română.*

***Art. 16.** Chestiunea armistiţiilor se va decide de comun acord de comandamentele supreme a armatelor cooperante.*

***Art. 17.** Prezenta convenţiune va rămâne în vigoare din ziua semnării ei până la pacea generală."*

Făcut în cinci exemplare la Bucureşti, la 4/17 August 1916."[27]

În ce priveşte împrejurările în care a intrat România în război, nimic nu poate fi mai edificator şi mai concludent decât raportul colonelului Maurice Desprès, ataşatul militar al Franţei la Bucureşti, raport pe care l-a prezentat Guvernului şi Comandamentului francez, ca rezultat al unei misiuni speciale ce primise în iulie 1916 pe lângă guvernul român. Iată ce a consemnat acesta:

---

[27] *Ibidem*, p. 54-60.

*„Primul ministru român era încă sub impresia unui demers ce-l făcuse pe lângă dânsul ataşatul militar rus, din ordinul generalului Alexiev. Colegul meu rus declarase d-lui Brătianu că «**România trebuie să intre în război imediat ori niciodată**»[28] şi că dacă nu se va declara imediat pentru Aliaţi, nu i se va mai îngădui mai târziu să facă o intrare triumfală în Transilvania."*

Când colonelul Tatarinov, ataşatul militar rus a sosit, în ianuarie 1916, la Bucureşti, el nu a cerut şi nu a insistat să determine România de a intra în acţiune, conformându-se în această privinţă ideilor ce le avea generalul Alexiev în acel timp. **La sfârşitul lui iunie 1916, generalul Alexiev a schimbat brusc tactica şi în primele zile ale lui iulie (st.n.) trimise colonelului Tatarinov o telegramă prin care-l însărcina să comunice lui Brătianu şi generalului Iliescu că i se pare că anevoie situaţia ar putea să devină mai favorabilă în viitor pentru intrarea de fapt în acţiune a României**; că i se pare că armata austriacă a pierdut orice forţă ofensivă; că germanii atacaţi, nu pot să uite pe austrieci, că la sud nu mai există forţe germane sau austriece şi că bulgarii singuri mai ţin piept armatei de Orient. Rusia se obliga, în cazul intrării în acţiune a României, să transporte materialul şi muniţiile ce îi erau necesare.

Telegrama se încheia cu aceste cuvinte: *„**Acum ori niciodată.**" Acest demers al ataşatului militar rus fusese susţinut de predecesorul meu, cum şi de ataşatul militar italian, care remiseră în acelaşi timp generalului Iliescu note în care se asociau pe de-a întregul la demersul colegului lor rus şi în care repetau aceste cuvinte: „**Acum ori niciodată.**"*[29] *Noua telegramă a generalului Alexiev, prin care acesta arată din nou că momentul e extrem de favorabil, că o asemenea ocazie poate nici nu se va mai prezenta, că inamicul îşi epuizase rezervele şi **astfel fiind lucrurile, niciun pericol nu mai ameninţa România din partea Dobrogei, deoarece armata de Orient va atrage cea mai mare parte a armatei bulgare şi deci românii se vor putea uşor apăra din această parte.** La sfârşitul acestei telegrame generalul Alexiev adaugă că **dacă intrarea în acţiune va întârzia prea mult se va renunţa la concursul României şi, în acest caz, nu i se va permite să facă o intrare triumfală în Transilvania.***

*„Oricum cele două depeşe au dominat întreaga situaţie de atunci: deoarece **tonul de ultimatum**, în care erau redactate, a determinat definitiv România să intre în luptă, **iar informaţiile militare ce le conţineau relativ în situaţia forţelor inamice au servit de bază la întocmirea planului statului major român**, care a aruncat aproape toate forţele sale în Transilvania, lăsând foarte puţini oameni în Dobrogea, unde abia să se menţină în defensivă.*

România a fost surprinsă de acest ordin al Rusiei, ea se mai temea însă, că aceasta nu-i va permite mai târziu să-şi înfăptuiască idealul ei naţional în toată amploarea sa".[30]

Aşa stând lucrurile, în conformitate cu ordinele primite – arată Ion Rusu Abrudeanu - *am sprijinit acţiunea colegului meu rus pentru a determina România să intre în luptă* (data de 1 (14) fusese chiar fixată ca ultim termen) *şi, în acelaşi scop, am sprijinit şi dezideratele românilor pe lângă ruşi."*

„În afară de acţiunea generală, în cursul tratativelor la care am participat (referinţa este a lui Ion Rusu Abrudeanu), *a trebuit să stărui mai ales asupra următoarelor puncte:*

***1.** Rolul şi data ofensivei armatei din Salonic.*

***2.** Chestiunea de a şti dacă ofensiva va începe simultan cu aceea din Transilvania.*

***3.** Efectivul forţelor ruseşti care urmau sa fie trimise în Dobrogea.*

---

[28] Redăm o parte din textul telegramei şefului Statului Major rus către colonelul Tatarinov, ataşatul militar al Rusiei la Bucureşti, care a transmis-o guvernului român: ***„...Izvoarele de noi formaţiuni sunt sleite şi ca să ajute pe austrieci în regiunea Kovel şi Vladimir-Volinsk, cu greutate au strâns germanii, de pe diferite fronturi, abia 7 divizii. Toate trupele germane şi austriece par a fi ridicate din Peninsula Balcanică. Rezistenţa armatei de la Salonic cade numai în sarcina bulgarilor. Rusia se va însărcina, în cazul unei hotărâri irevocabile** a **României să transporte de pe acum, fără întârziere, din Arhanghelsk, întregul material adresat armatei române. Intrarea în acţiune,** a **României, în momentul acesta, va avea o valoare corespunzătoare în desfăşurarea comună a eforturilor puterilor aliate, ceea ce nu va fi în cazul când hotărârea sa va fi amânată pentru o epocă nedefinită. Situaţia porunceşte românilor de** a **se alătura nouă, acum sau niciodată. Vă autorizez să expuneţi** d**-lui Brătianu şi generalului Iliescu** punctul **acesta de vedere al Comandamentului Suprem Rus."***

No. 3253 (ss) Alexiev

La 23 iunie, generalul Alexiev revenea cu o nouă telegramă şi cere cu insistenţă ca România să intre în acţiune.

[29] Cf. Ion Rusu Abrudeanu, *op. cit.*, p. 62; Aprecierile aparţin lui Ion Rusu Abrudeanu, implicat şi participant direct la evenimente.

[30] *Ibidem.*

4. *Spre a informa exact pe d. Brătianu, ministrul Franței și cu mine cerurăm relații precise la armata de Orient pe care le comunicarăm d-lui Brătianu.*"[31]

În urma acestei comunicări, primul-ministru român primi să iscălească Convenția militară înainte chiar de începerea acțiunii armatei de Orient, ***cu condiția însă ca ofensiva de la Salonic să fie dezlănțuită înlăuntrul unui termen determinat înainte de intrarea în acțiune a României.***

În timpul acestor tratative s-a discutat planul de campanie al României. După acest plan, românii trebuiau să pătrundă în Transilvania, ***menținându-se în ofensivă în regiunea dinspre Bulgaria***, căci nici nu se putea altfel, date fiind ideile exprimate de generalul Alexiev în telegramele sale.

La un moment dat au început tratative separate în Franța în problema declanșării acțiunii militare de la Salonic. Inițiatorul acestor tratative era colonelul Rudeanu. După o telegramă pe care acesta din urmă o trimise lui Brătianu, telegramă pe care primul ministru român mi-a comunicat-o, reprezentantul Rusiei la aceste tratative ***propuse ca să se înceapă o ofensivă în Dobrogea concomitentă cu aceea ce urma să fie dezlănțuită în Transilvania.***

„Pe de altă parte generalul Iliescu îmi declară că românii sunt partizanii unei astfel de ofensive menită a avansa cel puțin până la Rusciuk și Șiștov, în scopul de a garanta Bucureștilor o zonă de protecție ceva mai mare, dar că rușii se opun, motivând că o asemenea operație ar implica necesitatea de a trimite contingente de trupe mai numeroase decât acelea de care dispun și lăsând a înțelege că bulgarii cu greu vor lupta contra lor."[32] În ce privește pe bulgari, rușii au opus de altfel întotdeauna o oarecare rezistență, ***deși generalul Iliescu recunoștea, împreună cu mine, că o ofensivă simultană a armatei de Orient și a forțelor din Dobrogea este singura soluție militară pentru bulgari. Teoretic, planul operativ era bun, dar real nu existau forțele necesare pentru a se pune în aplicare.***

„În cursul tratativelor de mai înainte, România ceruse 200.000 de oameni; apoi încrezători întrucâtva în asigurările generalului Alexiev și ale colonelului Tatarinov relativ la situația forțelor austro-germane și la proiectele bulgare în privința Dobrogei, reduseră cererile lor la 50.000 oameni. Generalul Alexiev propuse la început o divizie de infanterie, însă în urma stăruințelor lui Brătianu, stăruințe pe care am crezut ca e datoria mea a le susține la colegul meu rus, am obținut de la acesta două divizii de infanterie (una rusă și una sârbă), cum și o divizie de cavalerie.

A fost vorba chiar de o a treia divizie de infanterie însă generalul Alexiev nici nu voia să audă de așa ceva."[33] Așa cum se știe, generalul Alexiev a urmărit cu totul alte scopuri, punând România într-o situație dificilă.

Tratativele pentru încheierea convenției militare erau astfel precizate, însă convenția însăși nu putea fi iscălită decât după Convenția politică, care determină tratative, la care, bineînțeles, n-am luat parte.

În sfârșit, după multe amânări din partea rușilor, ajunserăm la înțelegere și fiindcă Ion I.C. Brătianu obținu satisfacție asupra tuturor punctelor cele două convenții, militară și politică, ele fură semnate.

Pe aceasta din urmă am semnat-o după ce am cerut și am primit confirmarea puterilor mele pentru aceasta, cât și autorizarea de a prelungi termenul fixat la început la 1 (14) august.

În ce privește planul de campanie, acesta a fost stabilit, după cum s-a arătat, sub influența rușilor și a informațiilor date de generalul Alexiev, relativ la forțele inamice. Predominarea influenței rusești în această chestiune era firească dat fiind că Armata română nu era decât o prelungire a armatei rusești și că rușii participau la acțiunea României cu forțele pe care se obligaseră a le trimite în Dobrogea. Reiese din cele expuse că Rusia forța lucrurile, fără să asigure garanții României, care nu era pregătită pentru un război de durată.

Aceasta este geneza intrării în acțiune a României și originea planului ei de campanie. Este incontestabil că telegramele categorice ale generalului Alexiev au hotărât definitiv pe români.

„În timpul perioadei de tratative, la care am participat și eu, acțiunea franceză a avut de scop ca să sprijine punctul de vedere rusesc pe lângă români și să oblige pe ruși sa cedeze revendicărilor românești,

---

[31] *Ibidem*, p. 63.
[32] *Ibidem*, p. 64.
[33] *Ibidem*, p. 64-65.

politice şi militare în măsura ce li se va părea just, dată fiind importanţa pe care o atribuiau concursului lor în momentul când urma a se produce."[34]

Din această cauză, la data de 25 iunie 1916, guvernul Brătianu ezita să intre încă în acţiune. Atunci Rusia, guvernată de nefastul Boris Stürmer, a comunicat la Bucureşti că dacă România nu vrea să intre nici de astă dată în campanie, toate învoielile teritoriale făcute cad, iar dacă România va voi mai târziu să intre în război, condiţiile şi prin urmare şi revendicările teritoriale ale României se vor discuta din nou atunci.

Aşa cum se ştie foarte bine, Convenţia militară nu s-a îndeplinit, că atât pe frontul de la Salonic cât şi pe frontul bucovino-galiţian să se facă o puternică ofensivă. Cele două operaţiuni nu au mai avut loc. Armata română a fost pusă într-o situaţie foarte grea. România a iscălit ambele convenţii şi în urma Consiliului de Coroană, ţinut la Palatul Cotroceni în ziua de duminică, 14/27 august, a intrat în război în seara aceleiaşi zile. România a avut garanţii doar pe hârtie. Aliaţii nu au executat cele două lovituri militare promise. Armata română s-a avântat peste Carpaţi, fără a fi sprijinită de armatele ruse şi fără a avea cele două flancuri asigurate. Ruşii au sosit cu întârziere, dar au stat pe poziţii, fără a desfăşura acţiuni ofensive.

În acest consiliu, menit în gândul aproape unanim al celor care au luat parte la şedinţă *„să însemne cea mai măreaţă zi din istoria neamului românesc, s-a decretat mobilizarea armatei române, fapt, care, ca o scânteie electrică, a aprins în toate inimile conştiente ale românilor de pretutindeni eroismul strămoşesc şi nădejdea într-un viitor mai bun, mai plin de dreptate şi libertate pentru întreg neamul românesc, atât de nedreptăţit de destinele dureroasei sale istorii. Un singur glas s-a găsit şi cu acest prilej înălţător ca să accentueze în mod marcat o notă discordantă: acel al fostului prim-ministru P.P. Carp, care, în esenţă, a rostit următoarele cuvinte:*[35]

*„**Sire,***

În urma cuvintelor Majestăţii Voastre, am înţeles că suntem convocaţi aici în faţa unui fapt împlinit: intrarea în război contra Puterilor centrale, pe care a hotărât-o Majestatea Voastră cu guvernul său.

Ţin să constat însă că acest sistem constituie o lipsă de deferenţă faţă de mine şi faţă de toţi acei sfetnici ai Tronului, care timp de 48 de ani au urmat linia de conduită politică trasată de regele Carol, unchiul Majestăţii Voastre.

În faţa hotărârii ce aţi luat, vă promit că cu începere de mâine, ziarul meu[36] *nu va mai apare, iar cei trei fii ai mei vor merge sub drapel şi vor muri pentru el.*[37]

În aceste condiţii este evident că nu pot ura ca armatele Majestăţii Voastre sa fie înfrânte, deşi numai astfel se va putea salva ţara şi dinastia.

Mă tem însă că după război, Tronul vă este ameninţat şi că vom asista la o republică, al cărei preşedinte va fi sau un Take Ionescu sau un Ion I.C. Brătianu."[38]

De această părere, cu oarecare mici nuanţe, au fost în Consiliul de Coroană de la Palatul Cotroceni şi foştii prim-miniştrii Theodor Rosetti şi Titu Maiorescu, precum şi Alexandru Marghiloman.

În privinţa părerilor lui Titu Maiorescu, ziarul vienez „***Reichspost***", nu mult după intrarea noastră în acţiune, raporta următoarea conversaţie dintre regele Ferdinand I şi fostul preşedinte de consiliu, conversaţie care a avut loc la Bucureşti în preajma mobilizării Armatei române:

- *„Raporturile în ultimele 14 zile s-au schimbat cu totul, intru în războiu*"[39], zise regele adresându-se fostului său sfetnic.

---

[34] *Ibidem*, p. 66.

[35] Acest rezumat al scurtei şi răutăcioasei cuvântări pronunţată de P.P. Carp l-am făcut, la Odessa, după un text scris, pe care mi l-a citit numai o singură dată şi după stăruitoare rugăciuni deputatul liberal de Gorj, C. Neamţu, care pretindea că îl are din partea unui cunoscut diplomat român cu angajamentul de onoare că nu-l va înmâna nimănui! Pe atunci, Neamţu, tuna şi fulgera că atâţi alţi liberali de marcă, contra guvernului Brătianu sub cuvânt că a nenorocit ţara, târând-o în război contra nemţilor.

[36] Ziarul "*Moldova*".

[37] Într-adevăr, locotenentul de cavalerie P. Carp a murit vitejeşte, în Secuime, cu ocazia retragerii Armatei a 4-a (de Nord) a generalului Prezan înspre culmile Cariaţilor, unde cavaleria a luptat ca infanterie.

[38] *Ibidem*, p. 67.

[39] *Ibidem*, p. 68.

Maiorescu nu şi-a ascuns consternarea şi a făcut atent pe rege de teribila urmare a pasului său, El i-a amintit că şi ca Hohenzollern nu trebuie să comită acest act de necredinţă.

Nervos, regele Ferdinand I răspunse: - *„În primul rând sunt român şi abia în a 2-a şi a 3-a linie Hohenzollern.”*[40]

După Ion Rusu Abrudeanu, toţi aceşti „bărbaţi politici nemţofili” - P. Carp, Th. Rosetti, Titu Maiorescu şi Alexandru Marghiloman - nu voiau să înţeleagă următoarele motive puternice pentru care România nu putea să facă faţă tratatului ei de alianţă cu Puterile Centrale:

1. Fiindcă Austro-Ungaria, în august 1914, începuse un război ofensiv contra Serbiei, aliata noastră naturală în Balcani, pe când tratatul nostru cu Tripla Alianţă era pur defensiv.

2. Fiindcă prin războiul dezlănţuit de Austro-Ungaria se desfiinţa Tratatul de la Bucureşti din 1913, prin care se recunoştea, pentru prima oară, dreptul statelor din Orientul Europei şi deci şi al nostru, de a hotărî singure de soarta lor.

3. Fiindcă războiul început de Austro-Ungaria era un război de negare a dreptului naţionalităţilor, principiu care formează raţiunea de existenţă a statului român modern.

4. Fiindcă în condiţiile, în care se începea acest război, izbânda Austro-Ungariei însemna consolidarea vrăjmaşilor neamului nostru: a ungurilor şi a bulgarilor. Ar fi fost un ajutor, pe care l-am fi dat azi pentru a sugruma pe fraţii noştri din Ardeal, Basarabia şi Bucovina şi pentru a primejdui mâine existenţa statului român.

5. Fiindcă de la începutul războiului european, atât Austro-Ungaria cât şi Germania au afirmat o politică absolut contrarie faţă de interesele statului nostru naţional şi cu posibilitatea lui de dezvoltare în viitor.[41]

Ceea ce n-au voit în ruptul capului să admită şi să înţeleagă cei patru sfetnici ai Tronului, a admis şi înţeles însă regele Ferdinand al României, el însuşi un Hohenzollern de sânge, care învingându-se pe sine, cum a mărturisit în Consiliul de Coroană, şi identificându-se cu aspiraţiile neamului românesc, a lansat în ziua de 14 (27) august 1916 după-amiază următoarea Proclamaţie, *Către toţi Românii*:

Proclamaţia regelui Ferdinand I către toţi românii

*„**Români,***

Războiul, care de 2 ani a închis tot mai strâns hotarele noastre, a zdruncinat adânc vechiul aşezământ al Europei şi a învederat că pentru viitor numai pe temeiul naţional se poate asigura viaţa paşnică a popoarelor.

Pentru neamul nostru el a adus ziua aşteptată de veacuri de conştiinţa naţională, ziua unirii lui.

După vremuri îndelungate de nenorociri şi de grele încercări, înaintaşii noştri au reuşit să întemeieze Statul român prin Unirea Principatelor, prin Războiul Independenţei, prin munca lor neobosită pentru renaşterea naţională.

Astăzi ne este dat nouă să întregim opera lor, închegând pentru totdeauna, ceea ce Mihai Viteazu a înfăptuit numai pentru o clipă: Unirea Românilor de pe cele două părţi ale Carpaţilor.

De noi atârnă azi să scăpăm de sub stăpânirea străină pe fraţii noştri de peste munţi şi din plaiurile Bucovinei, unde Ştefan cel Mare doarme somnul lui de veci.

În noi, în virtuţile, în vitejia noastră stă putinţa de a le reda dreptul ca într-o Românie întregită şi liberă, de la Tisa până la Mare, să propăşească în pace potrivit destinelor şi aspiraţiunilor gintei noastre.

Români,

Însufleţiţi de datoria sfântă ce ni se impune, hotărâţi să înfruntăm cu bărbăţie toate jertfele legate de un crâncen război, pornim la luptă cu avântul puternic al unui popor care are credinţa neclintită în menirea lui.

Ne vor răsplăti roadele glorioase ale izbândei.

Cu Dumnezeu înainte!"

---

40 *Ibidem.*

41 Vezi lucrarea *„Pentru neam: De ce România nu a putut urma altă cale?”*, Iaşi, 1918.

FERDINAND I"[42]

În seara aceleiaşi zile, la orele 8.45, ministrul României la Viena, Edgar Mavrocordat înmâna contelui Berchtold, cancelarul austro-ungar, declaraţia noastră de război, al cărei text îl redăm în punctele mai esenţiale.

„Alianţa încheiată între Germania, Austro-Ungaria şi Italia nu avea, după chiar declaraţiile guvernelor, decât un caracter esenţial conservator şi defensiv. Obiectul său principal era să garanteze ţările aliate împotriva oricărui atac din afară şi să consolideze starea de lucruri creată prin tratatele anterioare. Numai în dorinţa să-şi pună politica lor la în acord cu aceste tendinţe pacifice, România se alipise la acea alianţă. Consacrată cu totul operei sale de reconstituire interioară şi credincioasă nestrămutatei sale hotărâri de a fi în regiunea Dunării-de-Jos un element de ordine şi de echilibru, România nu a încetat să contribuie la menţinerea păcii în Balcani. Ultimele războaie din Balcani, distrugând statul-quo, i-au impus o nouă linie de conduită (...)

Când a izbucnit războiul actual, România, astfel precum făcuse şi Italia, a refuzat sa se asocieze la declaraţia de război Austro-Ungariei, de care nu fusese prevenită de către cabinetul din Viena. ***În primăvara anului 1915, Italia declară război Austro-Ungariei: Tripla Alianţă nu mai exista.*** *Motivele care determinară alipirea României la acest sistem politic, dispăreau în acelaşi timp. În lotul unei grupări de state, care să caute prin sforţări comune a lucra împreună pentru asigurarea păcii şi păstrarea situaţiilor de fapt şi de drept create prin tratate, România se găsea în faţa unor Puteri care luptau între ele tocmai în scopul de-a ajunge să transforme cu totul vechile alcătuiri care serviseră de bază tratatului lor de alianţă. (...)*

Aderând în 1883 la grupul Puterilor Centrale, România, departe de a uita legăturile de sânge ce aveau populaţiile Regatului cu Românii supuşi Monarhiei austro-ungare, văzuse în raporturile de prietenie şi de alianţă ce se stabiliseră între cele trei Mari Puteri o chezăşie preţioasă pentru liniştea sa internă, ca şi pentru îmbunătăţirea soartei Românilor din Austro-Ungaria. În adevăr, Germania şi Italia, care îşi reconstituiseră Statele lor pe baza principiului naţionalităţilor, nu puteau să nu recunoască legitimitatea temeliei pe care era aşezată însăşi propria lor existenţă. Cât despre Austro-Ungaria, ea găsea în relaţiile amicale ce se stabileau între dânsa şi Regatul României asigurări pentru liniştea sa, cât şi la fruntariile noastre comune, căci ea nu ignora până la ce grad nemulţumirea populaţiei sale româneşti se repercuta la noi, ameninţând să tulbure în fiece minut bunele raporturi între cele două State. (...)

Doi ani de război, în cursul cărora România a păstrat neutralitatea, au dovedit că Austro-Ungaria, ostilă oricărei reforme interne, putând a face mai bună viaţă popoarelor ce guvernează, s-a arătat pe atât de gata să le sacrifice pe cât de neputincios să le apere împotriva atacurilor din afară. Războiul, la care ia parte întreaga Europa, pune în discuţie cele mai grele probleme, atingând dezvoltarea naţională şi chiar existenţa statelor. România, împinsă de dorinţa de a contribui să grăbească sfârşitul conflictului şi sub imperiul necesităţii de a-şi salva interesele Sale de rasă, se vede nevoită să intre în luptă alături de aceia, care pot să-i asigure înfăptuirea unităţii sale naţionale.

Pentru aceste motive, ea se consideră, încă din acest moment, în stare de război cu Austro-Ungaria."[43]

Din clipa aceasta, România se afla în stare de război cu Austro-Ungaria. La orele 9 seara, bravii ostaşi români, cu un entuziasm nemărginit, au început ofensiva prin 18 puncte, înaintarea peste seculara, dar vitrega graniţă a Ardealului, şi a doua zi ea fusese trecută şi desfiinţată de fapt în toate punctele de către aceşti şoimi ai Carpaţilor, pentru a întregi România, a aduce ACASĂ pe fraţii lor din Ardeal, Basarabia şi Bucovina.

Deşi România nu declarase război decât Austro-Ungariei, totuşi Germania s-a considerat imediat şi ea în stare de război cu noi, urmată fiind apoi şi de Bulgaria şi de Turcia.

[42] *Ibidem*, p. 69-70.
[43] *Ibidem*, p. 70-72.